

Combaterea discriminării în școli

Introducere

Acest material este realizat în cadrul proiectului "DIGITTEH - Creșterea competențelor prin educație digitală și creativitate - stagii de practica inovative în Ialomița" POCU 633/6/14/132901.

Materialul se dorește a fi un instrument util pentru elevi și profesori, în activitatea lor de a pune în practică principiul nediscriminării și egalității de șanse în licee. Din acest material vă puteți informa despre cum se manifestă discriminarea în școli, dar și cum să vă implicați activ în lupta împotriva ei și în promovarea diversității.

Toți avem aspirații și sentimente, iar fiecare din noi este unic în felul său. Tratatul egal al tuturor persoanelor în societate este unul dintre obiectivele primordiale urmărite de fiecare stat care promovează democrația și care se declară și se dorește a fi un stat de drept. Diferite legi în frunte cu Constituția României impun atârănarea corectă și egală față de toți cetățenii, indiferent de dizabilitatea acestora, etnie, naționalitate, apartenență politică, religie, culoare, situația financiară ori socială, etc. Fiind parte la un șir de tratate internaționale din domeniul drepturilor omului, România își asumă angajamentul să asigure respectarea principiului egalității și a tratamentului egal și corect față de toți cetățenii săi în toate domeniile vieții sociale, inclusiv în sistemul de învățământ. Cazurile de discriminare, hărțuire, discursurile de ură și instigarea la ură se prezintă a fi un pericol considerabil în asigurarea finalității drepturilor omului, unde acestea au ca scop crearea și asigurarea unui mediu de dezvoltare armonioasă și sigură pentru copii și tineri în societate, dar și în instituțiile de învățământ.

Atunci când vorbim despre discriminare, de cele mai multe ori suntem și în prezența unei intenții reale a unei persoane de a limita drepturile cuiva în acces la anumite bunuri și servicii, care sunt însoțite de inexistența unei justificări rezonabile pentru a acționa în asemenea mod. În general putem identifica doi factori care influențează în mod direct apariția și răspândirea fenomenului de discriminare și ură în societate. Acești factori sunt prejudecățile și stereotipurile.

Prejudecățile reprezintă ideile preconcepute care, de cele mai multe, ori sunt și eronate, pe care o persoană și le formează asupra unui lucru, adoptate de obicei fără cunoașterea directă a faptelor, impuse în mare parte prin educație copiilor de la o vârstă fragedă sau prin promovarea acestora de către societate.

Stereotipurile reprezintă următorul nivel al prejudecăților. Atunci când este stereotipică, o persoană poate avea o viziune distorsionată despre anumite lucruri.

Fiecare dintre noi se află sub influența stereotipurilor încă de când suntem copii. Acestea conduc la a avea idei preconcepute față de anumite lucruri, oameni sau ideologii. Oamenii stereotipici, odată cu înaintarea în vârstă, își hrănesc și ura față de oameni, culturi, convingeri, limbi sau religiile la care se referă aceste stereotipuri.

Totodată, pe lângă stereotipuri și prejudecăți, ar putea fi identificat și factorul de manipulare și incitare la discriminare și ură socială față de anumite categorii de persoane aparținând unei anumite grup social al cărui criteriu de identificare este protejat de lege împotriva fenomenului de discriminare și ură.

Printre generatorii de manipulare, stereotipuri și prejudecăți în rândurile tinerilor ar putea fi persoanele de încredere a acestora, cum ar fi: părinții și rudele, cadrele didactice, colegii, dar și alte persoane cu care interacționează tinerii. În așa mod, fenomenul de discriminare, hărțuire și ură este o problemă care are teren de desfășurare inclusiv și în instituțiile de învățământ, unde printre cei care comit acțiunile de discriminare și hărțuire sunt atât semenii copiilor cât și cadrele didactice care instigă la excludere sau discriminare atunci când elevii nu se conformează la cerințele acestora.

Ținând cont de faptul că școala este locul unde fiecare copil își petrece cel mai mult timp din viața sa, considerăm că aceasta trebuie să asigure o atmosferă de creștere a copiilor într-un mediu prietenos, sigur, confortabil și prielnic pentru dezvoltarea armonioasă a acelor care se află în sistemul de învățământ. Toți copiii trebuie să aibă acces la studii calitative, indiferent care sunt criteriile care îl diferențiază de ceilalți precum și păreriile sau viziunile acestora.

Reacțiile pe care un profesor sau un coleg le-ar putea avea în direcția unui copil îi poate afecta acestuia percepția și sentimentele față de el însuși, percepția lui asupra altora și calitatea relațiilor interpersonale.

Cercetările au arătat cum erorile fundamentale de atribuire și erorile cognitive în general se datorează stereotipurilor și prejudecăților, care pot provoca discriminări, care pot influența negativ mediul de clasă, performanța academică a elevilor și studenților precum și starea lor psihică și fizică.

1. DISCRIMINAREA- DEFINIȚII

Discriminarea este diferența de tratament a două sau mai multe persoane aflate în situații identice sau comparabile sau dimpotrivă tratarea identică a unor persoane aflate în situații diferite atât timp cât un asemenea tratament nu are nici o justificare obiectivă.

Discriminarea, ca opus al echității, este definită ca fiind practica ilegală de a trata mai puțin favorabil pe unii indivizi în comparație cu alții, din cauza că sunt diferiți ca sex, rasă, religie etc. Înseamnă a trata mai puțin favorabil un grup în comparație cu altul, pe un motiv nejustificabil.

Discriminarea se caracterizează prin reunirea a două elemente, mai precis tratarea diferită a unor persoane aflate în situații identice sau comparabile (sau, dimpotrivă, tratarea identică a unor persoane aflate în situații diferite), pe de o parte, și lipsa unei justificări obiective pentru un asemenea tratament, pe de altă parte.

Discriminarea reprezintă orice deosebire, excludere, restricții sau preferință pe baza criteriilor prevăzute de legislația în vigoare. Legislația românească, în principal Constituția României, dar și legile speciale, prevăd următoarele criterii: rasa, naționalitatea, etnia, limba, religia, categoria socială, convingerile, sexul, orientarea sexuală, vârsta, handicapul, boala cronică necontagioasă, infectarea HIV, apartenența la o categorie defavorizată, alt criteriu care are ca scop sau efect restrângerea, înlăturarea recunoașterii, folosinței sau exercitării, în condiții de egalitate, a drepturilor recunoscute de lege, în domeniul politic, economic, social și cultural sau în orice alte domenii ale vieții publice.

Criteriile stabilite de legislația românească sunt: rasă, naționalitate, etnie, limbă, religie, categorie socială, convingeri, sex, orientare sexuală, vârstă, handicap, boală cronică necontagioasă, infectare HIV, apartenență la o categorie defavorizată, precum și orice alt criteriu care are ca scop sau efect restrângerea, înlăturarea recunoașterii, folosinței sau exercitării, în condiții de egalitate, a drepturilor omului și a libertăților fundamentale sau a drepturilor recunoscute de lege, în domeniul politic, economic, social și cultural sau în orice alte domenii ale vieții publice.

Criteriile cele mai des întâlnite în cazurile de discriminare sunt: etnia, naționalitatea, orientarea sexuală, culoarea, situația financiară ori socială, dizabilități, limba vorbită etc.

Discriminarea se caracterizează prin întrunirea a 4 elemente:

1. Tratamentul diferențiat - în cadrul căruia este necesar de a stabili persoana în comparație cu care este aplicat acest tratament (comparatorul);
2. Prezența unui criteriu protejat de discriminare (religie, etnie, gen etc.);
3. Dreptul lezat - este necesar de a demonstra că prin acțiunile persoanei, aceasta a încălcat un drept legitim;
4. Lipsa unei justificări obiective și rezonabile pentru tratamentul diferențiat aplicat.

Formele discriminării sunt:

- **Discriminarea directă** - Survine când o persoană beneficiază de un tratament mai puțin favorabil decât o altă persoană care a fost, este sau ar putea fi într-o situație comparabilă, pe baza oricărui criteriu de discriminare prevăzut de legislația în vigoare.

Exemplu: unui copil bolnav HIV i se refuză înscrierea la școala unde, altfel, ar fi fost repartizat avându-se în vedere domiciliul său.

- **Discriminarea indirectă** - Survine atunci când o prevedere, un criteriu, o practică aparent neutră dezavantajează anumite persoane, pe baza criteriilor prevăzute de legislația în vigoare, cu excepția cazurilor în care aceste prevederi, criterii sau practici sunt justificate obiectiv de un scop legitim, iar metodele de atingere aceluși scop sunt adecvate și necesare. De asemenea, discriminarea indirectă este orice comportament activ sau pasiv care, prin efectele pe care le generează, favorizează sau defavorizează nejustificat, supune unui tratament injust sau degradant o persoană, un grup de persoane sau o comunitate față de altele care se află în situații egale

Exemplu: Ministerul Educației, Învățământului, Cercetării și Sportului hotărăște ca la orele de educație fizică, elevii să poarte un costum special de sport; deși măsura „este generală”, ea dezavantajează pe elevii săraci care nu-și pot permite o astfel de îmbrăcăminte, deloc necesară pentru participarea la activități sportive.

- **Discriminarea multiplă** - Survine atunci când o persoană sau un grup de persoane sunt tratate diferentiat, într-o situație egală, pe baza a două sau a mai multor criterii de discriminare, cumulativ.

Exemplu: Desfășurarea campaniilor de sterilizare a femeilor rome- drepturile reproductive sunt încălcate atât pe baza de gen: nu sunt afectați bărbații romi, cât și pe baza de etnie: nu sunt afectate femeile majoritare.

- **Hărțuire** - Este orice comportament care duce la crearea unui cadru intimidant, ostil, degradant ori ofensiv, pe criteriu de rasă, naționalitate, etnie, limbă, religie, categorie socială, convingeri, gen, orientare sexuală, apartenență la o categorie defavorizată, vârstă, handicap, statut de refugiat ori azilant sau orice alt criteriu.

Exemplu: un elev este admonestat sistematic de un profesor întrucât, având o proteză la picior, se deplasează „prea încet” până la tablă, fapt ce irită cadrul didactic.

- **Instigare la discriminare** - orice comportament prin care o persoană aplică presiuni sau afișează o conduită intenționată în scopul discriminării unei terțe persoane;

Exemplu: directorul unui liceu insistă pe lângă unii părinți să amenințe cu retragerea copiilor lor dacă Inspectoratul școlar hotărăște înscrierea unor elevi romi la liceul respectiv, pe liste speciale.

• **Victimizare** - Este orice tratament advers, venit ca reacție la o plângere sau acțiune în instanță sau la instituțiile competente, cu privire la încălcarea principiului tratamentului egal și al nediscriminării.

Exemplu: orele unui cadru didactic sunt repartizate, sistematic, în modul cel neconvenabil, din momentul când s-a plâns Inspectoratului școlar de nereguli la unitatea de învățământ unde lucrează.

• **Bullying-ul** reprezintă o formă de abuz emoțional și fizic, având trei caracteristici esențiale:

- intenționat - agresorul are intenția să rănească pe cineva;
- repetat - aceeași persoană este rănită în continuu;
- dezechilibrul de forțe - agresorul își alege victima care este percepută ca fiind vulnerabilă, slabă și nu se poate apăra singură.

Legislație:

Conform Ordonanței de Guvern nr. 137/2000 privind prevenirea și combaterea discriminării, faptele de discriminare constituie contravenție și pot fi sancționate ca atare.

Constituția României prevede la articolul 16: „Cetățenii sunt egali în fața legii și a autorităților publice, fără privilegii și fără discriminări.”

Ordonanța de Guvern nr. 137/2000 privind prevenirea și combaterea discriminării dispune:

Art. 2 - (1) Potrivit prezentei ordonanțe, prin discriminare se înțelege orice deosebire, excludere, restricție sau preferință, pe bază de rasă, naționalitate, etnie, limbă, religie, categorie socială, convingeri, sex, orientare sexuală, vârstă, handicap, boală cronică necontagioasă, infectare HIV, apartenență la o categorie defavorizată, precum și orice alt criteriu care are ca scop sau efect restrângerea, înlăturarea recunoașterii, folosinței sau exercitării, în condiții de egalitate, a drepturilor omului și a libertăților fundamentale sau a drepturilor recunoscute de lege, în domeniul politic, economic, social și cultural sau în orice alte domenii ale vieții publice.

Art. 14 al Convenției Europene a Drepturilor Omului dispune: „Exercitarea drepturilor și

libertăților recunoscute de prezenta Convenție trebuie să fie asigurată fără nici o deosebire bazată, în special pe sex, rasă, culoare, limbă, religie, opinii politice sau orice alte opinii, origine națională sau socială, apartenența la o minoritate națională, avere, naștere sau orice altă situație”.

Art. 1 al Protocolului nr. 12 al Convenției Europene a Drepturilor Omului precizează că „exercitarea oricărui drept prevăzut de lege trebuie asigurată, fără vreo discriminare, fondată în special pe sex, rasă, culoare, limbă, religie, opinii politice sau de orice fel, origine națională sau socială, apartenența la o minoritate națională, avere, naștere sau orice altă situație”.

Cum poți să denunți discriminarea din liceu?

Nu este ușor să dovedești că ai fost victima unei fapte de discriminare și să ajuți la identificarea persoanei care se face vinovată. În primul rând, este nevoie de dovezi. Elevii se confruntă în școli cu fenomenul discriminării pe diferite motive: etnie, sex, aspectul fizic, boală sau religie.

Atât copiii, cât și adulții, fac diferențe. Victimele lor evită să se adreseze autorităților și ajung, de cele mai multe ori, să fie consiliate de personal specializat. Trebuie știut că dovada unei fapte de discriminare se face cu declarații ale victimei, declarații de martori, documente și înregistrări audio sau video, potrivit Minighidului Antidiscriminare, lansat de PSI România și folosit în campania „Stop Discriminării în Licee” (SDIL).

Instituția care are drept scop analizarea situațiilor de acest gen este **Consiliul Național pentru Combaterea Discriminării (CNCD)**, care are obligația legală de a asigura asistență de specialitate victimelor discriminării, în ceea ce privește redactarea plângerii. Există, de asemenea, organizații neguvernamentale care acordă asistență juridică unor cazuri individuale, inclusiv în cazurile de discriminare. Persoana care se consideră victimă a discriminării poate să aleagă ca modalitate de apărare una din căile de mai jos:

1. Se poate adresa cu o sesizare Consiliului Național pentru Combaterea Discriminării, dacă dorește să obțină sancționarea făptuitorului pentru contravenție (cu amendă sau avertisment). Avantaje: obține sancționarea administrativă, nu este obligatoriu să aducă toate probele, CNCD trebuie să facă propria investigație; obține o hotărâre din partea unei autorități specializate în domeniul discriminării care poate fi folosită mai departe în instanță
2. De asemenea, poate depune o acțiune în instanța civilă pentru despăgubiri, caz în care victima trebuie să aducă ea însăși toate dovezile care susțin acuzația de discriminare. Avantajul este că poate obține o sumă de bani pentru daune morale. Termenul pentru

introducerea unei acțiuni este de 3 ani de la data săvârșirii faptei sau de la data când persoana putea să ia cunoștință de săvârșirea ei.

3. Victima poate ajunge la o înțelegere cu făptuitorul, caz în care intervine CNCD. Organizațiile neguvernamentale în domeniu pot, de asemenea, să intervină pe lângă făptuitor.

Cazuri de discriminare în liceu

În liceu, discriminarea apare mai mult în forma de agresiune verbală pe un anumit criteriu. Un elev, de exemplu, este hărțuit în fiecare zi de colegii lui, deoarece ei cred că este homosexual, și îl strigă sub anumite porecle și fac farse. O elevă este hărțuită verbal de către colegi, pentru faptul că era supraponderală. Este foarte important de menționat ca orice elev care este agresat verbal sau discriminat să menționeze acest lucru în regim de confidențialitate părinților și conducerii școlii, pentru că are tot dreptul să o facă.

Expert inovare sociala

Balaciu Marioara